

Andrzej Pelczar (1937-2010)

Niezwykłe życzliwy i prawy człowiek.

Sesja wspomnieniowa pamięci
prof. **Andrzeja Pelczara**

2 czerwca 2020 r., godz. 17.00
sesja on-line

PROGRAM SESJI

- S. Domoradzki *Profesor Andrzej Pelczar (1937-2010). Jego zainteresowania historią matematyki polskiej. Wspomnienie w 10. rocznicę śmierci.*
- wspomnienia o Profesorze Andrzeju Pelczarze

Platforma Zoom, ID spotkania: 879 7317 1071, hasło: 2EETvC

 ODDZIAŁ KRAKOWSKI
POLSKIEGO TOWARZYSTWA MATEMATYCZNEGO
KOMISJA HISTORYCZNA OK PTM

2 czerwca 2020 r. miał miejsce sesja wspomnieniowa poświęcona prof. A. Pelczarowi (1937-2010). Bezpośrednim impulsem organizacji sesji była 10. rocznica śmierci Profesora, która minęła 18 maja. Tego dnia zgłosiłem kol. Marcie Kornafel, prezes OK PTM, chęć zorganizowania kameralnego spotkania w ramach działającej przy Oddziale Komisji Historycznej. W rezultacie podjętych działań Sesja miała zasięg międzynarodowy, wzięło w niej udział 34 osoby z Polski, Francji i USA. Sesję uświetniła Rodzina Profesora – córki

Maria Sokołowska, Anna Pelczar-Barwacz i siostra Maria Pelczar, jak również prezes PTM prof. Jacek Mięksisz oraz dyrektor Instytutu Matematyki UJ prof. Jerzy Ombach.

Gości powitała prezes naszego Oddziału dr Marta Kornafel, następnie przywitał rodzinę Profesora i gości prezes PTM. Potem głos zabrał prof. Ombach, jeden z pierwszych uczniów A. Pelczara, obecnie dyrektor Instytutu Matematyki UJ, który Jego dokonania i osiągnięcia lapidarnie i niezwykle trafnie scharakteryzował następująco:

Wybitny matematyk.

Znakomity organizator nauki i edukacji.

Twórca krakowskiej szkoły układów dynamicznych.

Niezwykle życzliwy i prawy człowiek.

Prof. Ombach rozwinął szerzej niezwykle istotny naukowo-organizacyjny wątek związany z krakowską szkołą układów dynamicznych. Zauważył, że w latach 60. XX w. rozwijała się krakowska szkoła równań różniczkowych, którą kierował Tadeusz Ważewski – uczonego o niebываłych umiejętnościach i zdolnościach. Zdobyła ona duży rozgłos. W latach 70. szkoła zaczęła przeżywać trudności, prof. Stanisław Łojasiewicz – uczeń Ważewskiego zmienił zainteresowania na analizę funkcjonalną, prof. Czesław Olech przeniósł się do Warszawy, prof. Zdzisław Opiał – gwiazda międzynarodowej wielkości – zmarł w 1972, prof. Andrzej Lasota opuścił Kraków ok. 1975 r. Szkoła przygasła, na placu boju – jak wspominał J. Ombach – pozostał dr A. Pelczar, który m.in. rozwinął metodę retraktową Ważewskiego. Jego rozprawa habilitacyjna *O pewnych rozszerzeniach i uogólnieniach retraktowego twierdzenia T. Ważewskiego* dotyczyła tej problematyki, to on rozpoczął seminarium z teorii układów dynamicznych. Następnie autor tego sprawozdania nawiązał do słów prof. Ombacha *Niezwykle życzliwy i prawy człowiek*. Moja wdzięczność dla śp. prof. Pelczara była inspiracją do organizacji poświęconej Mu sesji. W 2010 r. z ramienia komitetu organizacyjnego XXIV Konferencji Naukowej PTM z Historii Matematyki prowadziłem rozmowy z Profesorem związane z jego przyjazdem do Iwonicza i przedstawieniem referatu.

**Program XXIV Konferencji Naukowej PTM z Historii Matematyki na temat:
Matematyka polska przełomu XIX i XX wieku
Iwonicz, 24-28 maja 2010**

Planowany termin i miejsce: 24–28 maja 2010, Sanatorium „Wisła”, Iwonicz Zdrój.
Organizatorzy konferencji: Komisja Historii Matematyki PTM i Instytut Matematyki Uniwersytetu Rzeszowskiego

Skład komitetu organizacyjnego:

Stanisław Domoradzki, Roman Duda, Lech Maligranda, Jerzy Mioduszewski, Zdzisław Pogoda, Andrzej Schinzel, Józef Tabor (z-ca przewodniczącego), Krzysztof Tatarkiewicz, Witold Węśław (przewodniczący), Krystyna Wuczyńska

Wtorek, 25 maja 2010

sesja przedpołudniowa

- 9.00 – 9.45: Andrzej Pelczar, Stanisław Zaremba i jego rola w matematyce polskiej
10.00 – 10.45: Zdzisław Pogoda, Prace matematyczne Kazimierza Żorawskiego
10.45 – 11.15: przerwa na herbatę i kawę
11.15 – 12.00 Witold Więśław, Prace polskich matematyków w czasopiśmie *Archiv der Mathematik und Physik*
12.15 – 12.45: Stanisław Domoradzki i Zofia Pawlikowska-Brozek, Józef Marcinkiewicz w świetle wspomnień
13.00 – 13.30: Jan Koronicki, Równania różniczkowe w Pamiętniku Akademii Umiejętności w Krakowie

sesja popołudniowa

- 15.00 – 16.00: Lech Maligranda, Józef Marcinkiewicz i jego osiągnięcia matematyczne
16.15 – 16.50: Danuta Ciesielska, Wykłady geometrii na UJ pod koniec XIX wieku
16.50 – 17.20: przerwa na herbatę i kawę
17.15 – 17.45: Galina Sinkiewicz, Petersburskie archiwalia związane z Georgiem Cantorem
17.45 – 18.15: dyskusja

Jego referat miał dotyczyć roli S. Zaremby w matematyce polskiej. Temat pośrednio związany był z naszym wystąpieniem na posiedzeniu Komisji Historii Nauki PAU dnia 21 października 2009 r. Porządek tego posiedzenia był następujący:

1. Referat Dr. Stanisława Domoradzkiego i Prof. dr. hab. Andrzeja Pelczara pt.

Stanisław Zaremba (1863-1942) fragmenty biografii w 120-lecie doktoratu.

2. Dyskusja.

3. Zebranie administracyjne poświęcone wyborowi nowego kierownictwa Komisji.

Zapraszał wiceprzewodniczący Komisji, Prof. dr hab. Stefan W. Aleksandrowicz.

Profesor Pelczar był bardzo zainteresowany odnalezionymi w Archiwum Narodowym Francji opiniami dotyczącymi doktoratu S. Zaremby, które przedstawili E. Picard i G. Darboux. Okazało się, że Zaremba nie skorzystał z łatwiejszej procedury doktoryzowania się, przeznaczonej dla obcokrajowców w paryskiej Sorbonie. Przypomnijmy, że Zaremba 30 listopada 1889 roku obronił rozprawę doktorską *Sur un problème concernant l'état calorifique d'un corps homogène indéfini*, otrzymując dyplom „de Docteur es Sciences mathématiques”. Nazwa „dyplom doktora nauk matematycznych” jest bardzo istotna, zazwyczaj cudzoziemcy otrzymywali “Doctorat de l'Université”. Śp. profesor A. Pelczar był wielkim orędownikiem dokonań naukowych profesora Zaremby, uważał że kontynuuje jego misję. W jednej z ostatnich prac, *Stanisław Zaremba, 120th anniversary of obtaining Ph. D. at the Paris University*, która jest zamieszczona w wersji elektronicznej na stronach

Copernicus Center Reports no. 1, 2010¹, prof. Pelczar przedstawił dokonania naukowe i wkład Zaremby w rozwój Krakowskiej Szkoły Matematycznej.

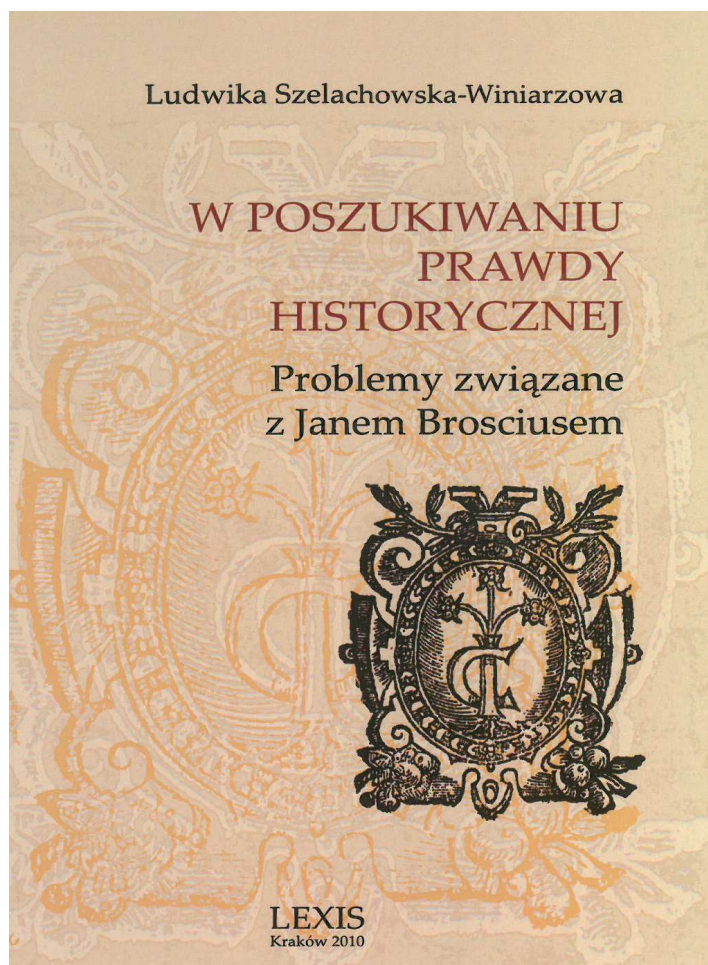
Jestem wdzięczny prof. Pelczarowi za recenzję *Słownika biograficznego matematyków polskich* pod red. S. Domoradzkiego, Z. Pawlikowskiej-Brożek i D. Węglowskiej, Tarnobrzeg 2003, str. 286, ISBN 83-917293-3-8 opublikowanej w *Wiadomościach Matematycznych* XLI(2005). Moją wdzięczność wyjaśnią dwa pierwsze zdania ze wspomnianej recenzji: *W ostatnim tomie Wiadomości Matematycznych (tom 40(2004), str. 290-294 ukazała się recenzja tej książki Witolda Więśława. Zgadzam się z uwagami szczegółowymi przedstawionymi w tej recenzji, ale nie mogę zgodzić się z jej konkluzją niemal odmawiającą rację bytu Słownika.* Ja się o niej dowiedziałem jak była złożona do druku. Recenzja profesora A. Pelczara nie ograniczyła się tylko do książki, zawiera też szczegółowe propozycje dla historii matematyki. Za kilka lat, na 90. rocznicę powstania PTM, przygotowaliśmy wspólnie artykuł *O założycielach Polskiego Towarzystwa Matematycznego* (*Wiadomości Matematyczne* 45(2) 2009, s. 217-240. Profesor wyraźnie opowiedział się za tym, że do umieszczenia kogoś w *Słowniku* nie jest konieczne posiadanie habilitacji lub profesury, a dobrym uzasadnieniem może być po prostu dorobek naukowy. Podaje dla przykładu nazwiska czterech matematyków, związanych z ośrodkiem matematycznym w Krakowie: Włodzimierz Bodanko (1937-1970), Konstanty Holly (1954-1970), Marcin Poźniak (1963-1996), Krystyna Wachta (1948-1988). Na marginesie, dopiero wypowiedź córki profesora Anny pozwoliła mi bardziej zrozumieć jego ówczesne zachowanie – był bowiem odważny, nie omijał tematów trudnych. Jej wypowiedź dotyczyła reakcji Profesora na błędy popełniane przez kierowców: *czekał na długa prosta, zaczął wyprzedzać, ja prezentowałam kartkę „brak prawego stopu”, „drzwi niedomknięte”, itp.* Ta opowieść przypomniła mi wypowiedź profesora na Walnym Zgromadzeniu PTM we wrześniu 2003 r. – Pelczar zabrał głos w sprawie jednego z czasopism wydawanego przez Akademię Ekonomiczną we Wrocławiu; poinformował, że jego redaktor naczelny jest członkiem PTM, wskazał na niewłaściwą proporcję między liczbą artykułów redaktora naczelnego a liczbą artykułów innych autorów. Wyraził pogląd, że PTM może i powinno od swojego członka żądać zachowań zgodnych z normami w określonym środowisku.

Dla historii matematyki jest równie istotna Jego polemika z prof. K. Tatarkiewiczem (1923-2012) związana z pisownią nazwiska słynnego matematyka Jana Brożka (XVII w.). Dzięki niej Profesor przygotował nieopublikowany jeszcze obszerny materiał związany z Brożkiem.

---

¹ Zob. strona internetowa Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych , **COPERNICUS CENTER REPORTS**; <http://www.copernicuscenter.edu.pl/images/stories/copercenter/report-e-book.pdf> (13 VII 2010)

Efektom wspomnianej polemiki jest m.in. bardzo ciekawa książka Ludwika Szelachowskiej-Winiarz. Polecam jej lekturę, zamieszczam stronę tytułową wspomnianej książki.

Historia matematyki była Jego wielką pasją. Prof. M. Kokowski, obecny przewodniczący Komisji Historii Nauki PAU, przygotował (mam nadzieję, że będzie wkrótce opublikowana) pracę *Spotkania Andrzeja Pelczara z historią i filozofią nauki*. Jest to rozszerzony tekst referatu pt. „*Na szlakach życia i nauki – Andrzej Pelczar (1937–2010)*”, wygłoszonego podczas uroczystej sesji z okazji pierwszej rocznicy śmierci Andrzeja Pelczara, Kraków, PAU, 17 czerwca 2011 r. Manuskrypt, nieopublikowana wersja robocza, 2011-2020. Tak się szczęśliwie złożyło, że na wiadomość o organizacji sesji poświęconej prof. Pelczarowi napisał do mnie maila Jego kolega, przyjaciel, współuczestnik pobytu we Francji w r. ak. 1968/69 – prof. Jacek Bochnak, który wspomina: „*Poznałem Andrzeja w październiku 1963, ja byłem studentem pierwszego roku matematyki, a on prowadził ćwiczenia z algebry liniowej do wykładu prof. Łojasiewicza (prof. Łojasiewicz poświęcił kilka początkowych wykładów długiemu dowodowi twierdzenia Zorna, co dla początkujących studentów było szokiem, którego skutki Andrzej starał się łagodzić). Nie pamiętam, czy już miał wtedy doktorat, czy właśnie go kończył pisać. Od 1965 roku razem chodziliśmy na Seminarium Łojasiewicza,*

poświęcone osobliwościom odwzorowań różniczkowych i topologii różniczkowej. To prawdopodobnie spowodowało, że Łojasiewicz wytypował nas na roczny wyjazd do Paryża na rok akademicki 1967/68.” Więcej wspomnień prof. Bochnaka wykorzystam w oddzielnej przygotowywanej pracy o pobycie i spotkaniach we Francji. Po moim wystąpieniu rozpoczęły się wspomnienia o Profesorze. Kolejno głos kolejno zabierali, w nawiasie podaje subiektywnie wybrane fragmenty wypowiedzi.

Dr Zdzisław Pogoda [...] *prawdopodobnie to zainteresowanie [Brożkiem – wtrącenie SD] zaczęło się od wydania Złotej Księgi Wydziału Matematyki i Fizyki...[...];*

Prof. Roman Szrednicki [...] *prof. Pelczar prowadził seminarium do 2010 r., tak jak On prowadził seminarium, to jest niedoścignionym wzorem dla wszystkich [...];*

Prof. Jerzy Ombach [...] *On potrafił jednak na końcu zadać takie pytanie czy dać wskazówkę, które nawet słaby referat stawiały w dobrym świetle [...];*

Prof. Krzysztof Ciesielski [...] *na tym seminarium matematyka była główną rzeczą, myśmy tam rozmawiali nie tylko o matematyce [...];*

Prof. Piotr Tworzewski [...], *na poprzedni kongres [Kongres Europejskiego Towarzystwa Matematycznego wtrącenie SD] do Amsterdamu pojechaliśmy we trzech [A. Pelczar, P. Tworzewski, K. Deszyński], gdyby oczywiście nie energia i pomysły prof. Pelczara, to prawdopodobnie byśmy dużo nie wywalczyli [...];*

Dr hab. Anna Pelczar-Barwacz [...] *Nie zostawiać nic przypadkowi. Działać... Zaplanować wszystko co się da. ... Nigdy nie przeszedł obojętnie obok czegoś, co mogło być niebezpieczne [...];*

Kustosz dyplomowany (Biblioteka Gdańska PAN) Maria Sokołowska, córka Profesora i dr Maria Pelczar, siostra Profesora [...] *kiedy przyjeżdżałam do Krakowa [z Gdańska, już po studiach], Tatusz był bardzo zajęty, był rektorem, zawsze rezerwował dla mnie czas... . [...] zawsze rozmawiał, jeżeli byłam w stanie Tatusia przekonać, to przyznawał mi, że ja miałam rację [...];*

Prof. Jerzy Ombach [...] *pan Profesor Pelczar umiał dyskutować. Miał rzadką cechę, nie obrażał się [...];*

Dr hab. Wojciech Słomczyński [...] *Prof. Pelczar, rozważał podanie się do dymisji, jak był prorektorem. Wtedy poprosił studentów w liczbie 12 jak ma postąpić. 6 było za, 6 przeciw. „Widzi pan, panie kolego, w trudnych chwilach człowiek zostaje sam....” – podsumował. Był bardzo wesołym, dowcipnym człowiekiem [...];*

Prof. Krzysztof Ciesielski [...] *jak organizowałem pierwszy mecz pracownicy-studenci, pokazałem Mu proporcje, powiedział, czemuś cie nie powiedzieli, przecież bym zagrał,*

byłbym wzmocnieniem teamu [...];

Dr hab. Anna Pelczar-Barwacz [...] *studentów otaczał zawsze opieką, jak były jakieś procesy, to tata jako prorektor zawsze chodził na nie [...];*

Urszula Trzepizur, prof. Andrzej Trzepizur, absolwenci matematyki UJ, obecnie we Francji. **AT:** [...] *byłem uczniem Prof. Pelczara, [...] był bardzo wyrozumiały i cierpliwy, ... jestem dumny, że miał ze mną wspólną pracę, [...] Pan Pelczar udzielał mi wskazówek jak prowadzić wykład dla studentów) [...], UT: [...] *Pan Prof. Pelczar wyjeżdżał do Nigerii [...] panie Andrzeju jeśli chce pan skorzystać, kto by nie chciał, [...] mieszkaliśmy dwa lata w tym mieszkaniu, [...] stała się rzecz niewiarygodna, myśmy płacili tylko czynsz, nie było mowy żeby Pan Profesor przyjął jakieś dodatkowe pieniądze, [...] jesteśmy wzruszeni, jesteśmy wdzięczni całe życie [...];**

Prof. Krzysztof Ciesielski [...] *Andrzej Pelczar był człowiekiem na wskroś uczciwym [...];*

Kustosz dyplomowany (Biblioteka Gdańska PAN) Maria Sokołowska, córka Profesora i dr Maria Pelczar, siostra Profesora [...] *W słowniku Tatusia nie było żadnego kombinowania [...];*

Prof. Jacek Bochnak [...] *Mieliśmy wracać do Polski przez Czechosłowację, ale właśnie w sierpniu 68 sowieckie hordy najechały na ten kraj, co uniemożliwiło nam powrót tą drogą. Wróciliśmy we wrześniu przez Austrię i Niemcy nielegalnie, bo bez wiz. Roczny pobyt za granicą, gdzie oczywiście spędzaliśmy codziennie razem kilka godzin, scementował naszą przyjaźń, która rozwijała się i przetrwała aż do przedwczesnej śmierci Andrzeja [...].*

Prezes OK PTM, dr Marta Kornafel [...] *Bardzo serdecznie Państwu dziękuję za podzielnie się wszystkimi wspomnieniami na temat Prof. Pelczara. Zachowamy Go w naszej dobrej i serdecznej pamięci [...].*

Wspomnienia uczestników Sesji potwierdziły moje serdecznie odczucia związane śp. Prof. Pelczarem. Był wyjątkowo dobrym człowiekiem, wspinałym naukowcem i nauczycielem.

Stanisław Domoradzki